

Herziening handleidingen en aanpak BMP en BSP

De SOVON-projecten BMP en BSP draaien al bijna tien jaar en we vinden het vanzelfsprekend dat ze succesvol zijn. Bij de start in 1984-85 was dat nog allerminst zeker en zonder de medewerking van talrijke vrijwilligers en de steun van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Ministerie van Landbouw, (Natuurbeheer...toen nog niet!) en Visserij zouden de projecten een sprong in het diepe zijn geweest. Handleidingen en gestandaardiseerde methoden hebben bijgedragen aan het succes.

Inmiddels zijn we toe aan vernieuwde handleidingen. Nieuwe inzichten en ervaringen in de afgelopen jaren vormen hiertoe de aanleiding. SOVON gaat echter verder en wil ook de verschillen tussen de handleidingen zoveel mogelijk uit de wereld helpen. Kritische opmerkingen van tellers naar aanleiding van ervaringen in het gebruik van de handleidingen, worden meegenomen bij de herziening. Gelijktijdig zijn ook aanpak en coördinatie van BMP en BSP kritisch bekeken. Wat dit voor voeten in de aarde heeft en waartoe dat allemaal kan leiden, kunt u hieronder lezen.

Eén handleiding voor BSP en BMP

In de toekomst zullen we niet meer spreken van *De* broedvogelprojecten van SOVON, maar van *Het* broedvogelproject, waarin de huidige projecten naadloos zijn samengesmolten. Een belangrijke stap in die richting is de uitgave van één handleiding van naar schatting 30 pag. waarin zowel BMP als BSP aan de orde komen. De nieuwe handleiding zal de huidige instructies samenvatten, waarbij de overlap verwijderd wordt en methodologische verschillen worden gladgestreken.

Hoofdthema in de nieuwe handleiding vormen veldwerk en interpretatie. Tabellen met telperioden, interpretatie-criteria per soort en een toelichting daarop zullen centraal staan. Veld- en bureauwerk moeten bij wijze van spreken aan de hand van deze tabellen kunnen worden uitgevoerd. Voor het overige is de teller aangewezen op voorbeelden die uitzonderingen en problemen verduidelijken.

In de praktijk zal er voor de doorwinterde teller niet veel veranderen. Velen gebruiken de handleiding immers alleen maar bij de interpretatie. De nieuwe handleiding kan daar

door compacter zijn dan de huidige door onderdelen zoals bijvoorbeeld de keuze van het gebied of het invullen en controleren van telformulieren en jaarkaarten vrijwel geheel uit de handleiding te halen. Heb je als teller immers je vaste gebied uitgekozen, dan is de informatie over hoe een gebied uit te zoeken verder overbodig. Die informatie kan beter in een aparte brochure speciaal voor aspirant tellers worden opgenomen. Hoe je het telformulier of de jaarkaart moet invullen kan beter worden aangegeven op het telformulier zelf of op een toelichting die tegelijkertijd met het formulier in de bus rolt. De praktijk leert namelijk dat tellers bij het invullen lang niet altijd de handleiding raadplegen. De huidige controle van de BMP-telgegevens aan de hand van computeruitdraaiën speelt hier op in.

De handleiding moet, kortom, duidelijk en eenduidig zijn en geen dikke gorddroge pil die niet gebruikt wordt. De gebruiker moet snel weten waar hij moet zijn en wat hij moet doen. Verder is de samensmelting van BMP en BSP van belang. Gestreefd wordt naar dezelfde criteria en standaards voor beide projecten, want of je nu een Buizerd telt volgens BMP of BSP, de criteria voor wel of niet aannemen van een broedpaar zouden dezelfde moeten zijn. Een stap voorwaarts is voorts de introductie van clusterafstanden: tot op welke afstand kan een waarneming nog bij een territorium worden getrokken en wanneer is er sprake van een tweede territorium?

Het zal duidelijk zijn dat sommige veranderingen in de nieuwe handleiding van invloed kunnen zijn op de resultaten. Wanneer een bepaalde Roodborst-waarneming vroeger wel meegeteld mocht worden, maar door veranderde criteria nu niet meer, zou het aantal gemelde Roodborsten kun-

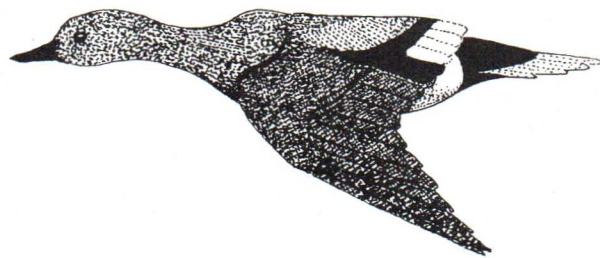
nen afnemen, zonder dat er sprake is van een werkelijke afname. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. Om dit eventueel optredende probleem te ondervangen zullen de oude en de nieuwe werkwijze in bepaalde gebieden gedurende enkele jaren worden doorgevoerd. Op basis van bevindingen kunnen dan eventueel correcties worden aangebracht.

Standaardisatie is het motto

Het BMP kent een sterkere standaardisatie dan het BSP. De wat strenge maar tevens klantvriendelijke BMP-aanpak wordt door de meeste tellers als positief ervaren: je weet als teller waar je aan toe bent. Er wordt naar gestreefd deze aanpak nu ook in onderdelen van het BSP door te voeren. We zijn ons er echter van bewust dat een volledige standaardisatie van het BMP-BSP, ter verkrijging van genoeg foutloze gegevens, een illusie is. Verschillen tussen tellers, gebieden en jaarlijkse weersomstandigheden zullen er altijd blijven bestaan. De kunst is om deze verschillen zo klein mogelijk te houden, zonder tellers af te schrikken met een onmogelijk uitgebreide regelgeving. Verschillen in de werkwijze tussen tellers worden geminimaliseerd door duidelijke afspraken en strakke begeleiding en controle van gegevens. De handleiding speelt hierin een grote rol, daarin staat zwart op wit hoe het moet.

BMP en BSP vullen elkaar aan

Via het BMP hebben we nu redelijk zicht op de landelijke aantalsontwikkeling van zo'n 60 algemene soorten en met het BSP geldt dat voor ongeveer 60 kolonievogels en zeldzame soorten. De resterende 60, meest vrij

Krakeend (Guido van Leeuwen)

schaarse soorten komen bij beide projecten echter minder uit de verf. Dat is vervelend, want hieronder bevinden zich de nodige bedreigde soorten. Met dit in het achterhoofd zijn in 1991-92 de eerste stappen gezet om beide projecten zodanig bij te sturen dat ook van deze soorten voldoende gegevens boven water komen. Daarnaast is het waarschijnlijk mogelijk om de thans verzamelde gegevens dusdanig statistisch te bewerken, dat er meer kan worden uitgehaald dan nu het geval is. Beide projecten kunnen verder geïntegreerd worden, want BMP en BSP hebben meer gemeen dan op het eerste gezicht lijkt. Het doel van het bijsturen en integreren is om van de onderbelichte groep van schaarse soorten méér gegevens te verkrijgen.

Van twee naar vier projecten?

Als broedvogelteller kun je thans kiezen voor deelname aan het BMP of BSP. Binnen het BSP kun je kiezen voor bepaalde soorten en/of gebieden. Deze BSP-keuzemogelijkheden zijn ingevoerd met het doel om zoveel mogelijk vogelgegevens binnen te slepen. In de praktijk werken deze keuzemogelijkheden nogal eens verwarrend. De situatie dreigt in het BSP te ontstaan dat er weliswaar veel gegevens worden verzameld, maar dat betrouwbaarheid en volledigheid (en dus zeggingskracht) ervan te wensen overlaten.

Thans heeft SOVON duidelijke prioriteiten aangegeven: kolonievogels en zeldzame soorten zijn verplichte BSP-kost, en alle gegevens moeten zoveel mogelijk per kwartblok worden ingevuld. Nu ook schaarse soorten meer aandacht vragen ontstaat er een nevenprioriteit die bovendien afgestemd moet worden op het BMP. Gelijk met de introductie van de nieuwe handleiding wordt ook een nieuwe aanpak en coördinatie van BMP en BSP voorgesteld: je moet het ijzer smeden als het heet is nietwaar!

De nieuwe aanpak is nog niet volledig uitgekristalliseerd, maar welke kant het opgaat is wel duidelijk. Laten we maar eens een flinke tip van sluiert lichten.

In de nieuwe aanpak en dus ook in de nieuwe handleiding kunnen tellers kiezen tussen vier onderdelen.

(A) **BMP:** in een vast, klein proefvlak jarenlang alle soorten tellen

(B) **BSP:** in een vast kwartblok of groot gebied jarenlang alle zeldzame soorten en kolonievogels tellen

(C) **BSP/BMP:** in een vast kwartblok (of ander groot gebied), jarenlang alle kolonievogels, alle zeldzame soorten en een voorgeschreven selectie van schaarse soorten tellen

(D) **Verspreidingsonderzoek:** in een kwartblok of groot gebied vogelsoorten tellen gedurende één jaar.

De onderdelen A en B vormen de voortzetting van het huidige BMP en BSP. De twee andere onderdelen zijn bestaande varianten van het BSP die in het nieuwe systeem duidelijk gescheiden worden.

Voor (A) **BMP** zal er weinig veranderen. Nieuw is de introductie van speciale weidevogeltellingen. De coördinatie en controle geschiedt vanuit het SOVON-kantoor.

Voor (B) **BSP** zal er ook weinig veranderen. Gestreefd wordt naar jaarlijkse landelijke dekking van kolonievogels en zeldzame soorten. Coördinatie en controle zijn in handen van districtscoördinatoren met ondersteuning vanuit het SOVON-kantoor.

Keuze (C) **BSP/BMP** vindt in de praktijk al plaats, bijvoorbeeld wanneer een BSP-teller behalve de verplichte kolonievogels en zeldzame soorten ook schaarse soorten telt. Dit onderdeel behoeft echter versterking om de al genoemde circa 60 soorten beter uit de verf te laten komen. Het probleem van het huidige BSP-materiaal is, dat het vaak onduidelijk is hoe volledig en betrouwbaar de telgegevens zijn. Uitgangspunt in het "nieuwe" broedvogelproject is, dat uitsluitend goede telreeksen uit vaste onderzoeksgebieden zullen worden opgenomen waarmee betrouwbare indexen kunnen worden berekend. BSP-gegevens die hieraan niet voldoen zullen worden ondergebracht in onderdeel (D) **Verspreidingsonderzoek**. Bij **BSP/BMP** zullen dus jaarlijks volgens standaardregels in een vast kwartblok (of ander gebied) bepaalde schaarse soorten (en uiteraard zeldzame soorten en kolonievogels) moeten worden geteld. Het vertoont daarmee overeenkomsten met het huidige BMP, alleen gaat het om een groter gebied en om een beperkt aantal soorten. SOVON zal per regio aangeven welke schaarse soorten onder het BMP/BSP vallen en in die regio geteld moeten worden. Tellingen van algemene soorten vallen buiten het bestek van C, daarvoor biedt het BMP (A) genoeg mogelijkheden (eventueel in combinatie met D). De aanpak **BMP/BSP** brengt de meeste veranderingen in het broedvo-

gelwerk met zich mee. Gedacht wordt aan coördinatie en controle vanuit het SOVON-kantoor.

Veldwerk in categorie (D), **verspreidingsonderzoek** vindt ook al volop plaats in het huidige BSP. In een kwartblok of ander gebied worden volgens standaardregels gegevens verzameld over het voorkomen van soorten en eventueel hun aantallen. Vaak gaat het om eenmalige inventarisaties waarbij enkele soorten worden geteld en van de overige wordt aangegeven of ze er wel of niet broeden. De gegevens zijn niet toereikend voor monitoring (ze zijn immers eenmalig) maar zijn waardevol voor het vaststellen van verspreiding en veranderingen daarin. Tevens leveren ze belangrijke bouwstenen ter bepaling van de landelijke stand in een bepaalde periode. Maar het is geen Atlasproject, want het streven is er niet op gericht om alle kwartblokken in Nederland te inventariseren. Losse meldingen, bijvoorbeeld van buiten het vaste kwartblok of BMP-gebied, passen uitstekend in onderdeel D. De controle en coördinatie geschiedt door districtscoördinatoren met ondersteuning vanuit het SOVON-kantoor.

Eén project in plaats van vier

Het is duidelijk dat er niet vier projecten gaan ontstaan in de toekomst, maar één. A, B en C vormen de kern van het toekomstige broedvogelproject. Het parool luidt: vast gebied, vast soortenspectrum, standaardwerkwijze en jarenlang volhouden. SOVON zal per regio aangeven welke biotopen of (schaarse) soorten prioriteit hebben, en daarmee dus ook aangeven welk project de voorkeur heeft. Deelname aan D kent de minste verplichtingen en zal voor veel vogelaars de opstap naar het overige telwerk kunnen vormen. Te samen moeten A, B, C en D voldoende materiaal leveren om de veranderingen in aantallen en verspreiding van alle Nederlandse broedvogels te volgen.

Tot slot

We gaan er vanuit dat de nieuwe handleiding en aanpak in 1993 geïntroduceerd zullen worden en dat ze een flinke impuls aan het broedvogelwerk gaan geven. Dat kan geen kwaad, want deugdelijke vogelgegevens zijn nog steeds en tot in lengte van jaren hard nodig. Uw zeer gewaardeerde medewerking is daarbij onontbeerlijk! U hoort nog van ons.